

LIKOVNA UMETNOST

Slikarska galerija Strahlov.

Karl Strahl je kot poslednji iz rodovine gospodarjev gradu Stara Loka na Gorenjskem zapustil velik del muzeja, ki ga je on večinoma le upravljal, dočim so ga ustvarili v glavnem njegovi predniki, Narodni galeriji in Narodnemu muzeju v Ljubljani potom prednosti na dražbi zapuščine in v zvezi s posebnimi ugodnostmi. Ob tem važnem trenutku za ljubljanske zbirke pridobljeno gradivo je bilo novembra lani deloma razstavljeno v veliki dvorani NG. Razstavo je otvoril predsednik NG. dr. Fran Windischer. Slike, ki smo jih na tej prireditvi videli, se nahajajo večinoma v lasti NG, mobiliar in umetna obrt pa pripadata Narodnemu muzeju. Naše zbirke so pridobile s tem ogromno gradivo, ki ga bomo smeli in mogli imenovati svojo last šele po težkem, analitičnem delu, zares v potu svojega obraza.

Slikarsko galerijo starološkega gradu je ustvaril prvenstveno Karlov oče Edvard, ki je bil velik ljubitelj in umetnostni pisatelj. Vendar je čudno, da teme, ki vlada nad provenienco njegovih galerijskih objektov, ni bistveno osvetlil. Njegov sin, ki je zbirko le bolj upravljal in skušal marsikaj tudi historično pojasniti, je sestavil katalog, ki pa človeka ne privede daleč. (Številke tega kataloga so pripisane tudi naslovom naših reprodukcij.) Večine teh orehov tako pač ne bo strla sama stilska in materialna kritika, nego se jim bo treba približati od arhivalne strani. V sledečem zvezku »Zbornika za umetnostno zgodovino« bo objavil dekan jur. fakultete, g. prof. dr. Polec, prva raziskavanja o tem gradivu, ki bodo obravnavala sledeče teme (za podatke izrekam g. dekanu iskreno zahvalo): 1. Životopis Edvarda in Karla Strahla (Strahlovi posestni predniki, Anzelm Strahl, Edvard in Karel Strahl, postanek galerije in zbirke sploh); 2. Zgodovino starološkega gradu in avtobiografijo Karla Strahla (tu bo v originalu priobčen Karla S. »Schloß Altenlack und seine Besitzer« ter Edvarda S. »Mein Vaterhaus«; 3. Katalog Strahlove zbirke, v katerem bo uvodoma govor o postanku in številu Strahlovih katalogov in ki bo opremljen

z opazkami iz knjige Edvarda S. »Die Kunstzustände Krains« ter iz Volpijevih pisem. V prvi številki novega letnika ZUZ izide še korespondenca med Edvardom Strahlom na eni ter Fr. Pustavrhom in Ivanom Francketom na drugi strani.

Naše reprodukcije nam dajejo približno sliko, v kakšnih mejah se suče vrsta gradiva iz starološke galerije. Več se bo o tem galerijskem inventarju dalo reči po gotovo utrudljivih, a zato zaslužnejših raziskovanjih pisane preostaline.

R. L.

GLASBA

Glasbeno življenje.

Letos je glasbeno življenje nekaj pestrejše, bogatejše in tudi nekaj sodobnosti je že pokazalo.

Novo leto je na koncertnem podiju otvoril (4. jan.) Maudrov dudaški trio iz Prage, bolj folklorističnega kakor resnega umetnostnega pomena. Ali dan nato (5. jan.) smo čuli sila resen koncert Pevskega zbora učiteljsstva UJU z vodstvom prof. Srečka Kumarja. Zbor ima zelo dober glasovni material, se je v razmeroma malo letih tehnično tako podkoval, da ni slabši kakor je bila Glasbena Matica v svojih najlepših časih, zlasti pa je zasluga tega zbora in njegovega vodje, da goji moderno kvaliteto in ji utira tla. Koncert so otvorile tri Adamičeve priredbe starih slovenskih duhovnih pesmi iz let 1586, in 1678. V teh skladbah se Adamič ni le pokazal mojstra kontrapunktične forme, nego tudi moderno idealistično čutečega umetnika, kajti pesmi niso bile kakšno formalno igračkanje in duhovičenje s čutnimi sredstvi. Njihova harmonika ima zelo podrejeno vlogo, melodika pa goji v starih načinih duhovno izraznost in to v ostro opredeljeni, najstrožje vezani polifonski obliki. Za Adamičem so peli niz Lajovčevih: Bolest — kovač, Pastirčki, Pomladni spev, Kroparji in Medved z medom, zbirka najboljšega, kar je Lajovic ustvaril. Zlasti skladba Bolest-kovač je bila tako prepričevalno podana, kakor je to v naših razmerah le zelo redko. Škerjančeve Iskre, zložene v nekem rafiniranem, francoskemu podobnem poznem impresionizmu, so napravile meglen, mehkužen vtis. Škerjanc ne-

kako zaostaja za sodobnostjo. Osterčeva zboru Konja jezdi aga in Pesem o suhi muhi spadata v stilno kategorijo nove stvarnosti, kateri je umetnost namen in ne sredstvo duhovnega in duševnega izraza. Interesantni kontrapunkt in fragmenti strogih form, forma, ki je sama v sebi razumljiva posoda za duhovno glasbo, služi Ostercu večalimanj samo v namene drastične harmonike po vzorcu ekspresionizma, za karikaturu in humor. Večkrat pa čutim pri Ostercu kos, ki ni doživljen in kaže na to, da skladatelj tupatam tudi čisto mehanično pojmuje umetnost in zamenjuje zunanje formalno znanje in notranje doživetje, izraz. Treba mu je duhovnega poglobljenja, pa bo potem znanje zopet vzel le za sredstvo in tako stopil v krog, ki je današnjemu času v glasbi nujno potreben. Kogojeve tri mladinske so bile po svoji preprostosti in prisrčnosti nekaj presenetljivega. Koliko več efekta bi naredila Kogojeva glasba, če bi zavrgla ogromni orkestralni in spremljavni aparat in se osredotočila na linearen izraz v par glasovih! Zakaj se ne bi tudi danes še poizkušal v preprostem a koncentriranem stilu? — Zbor je pel med drugim tudi Hubadovo priredbo gorenjskega Potrkanega plesa in Foersterjevo Z glasnim šumom s kora, sopranistka A. Meze pa je pela nekaj prav ljubkih Adamičevih mladinskih, ki so pravi biseri.

Dne 12. januarja je koncertiral Zagrebški godalni kvartet (Miranov, Graf, Arany, Fabri) z Boccherinijem, Škerjancem in Dvořakom. Imel je uspeh. Kaj pa je s slovenskim godalnim kvartetom? Zelo prav bi nam prišel. — Dne 6. februarja smo čuli simfonični koncert opernega orkestra, pomnoženega s člani Orkestralnega društva. Izvajali so Mozartovo simfonijo v Es-duru, Lisztovo simfonično pesnitev Tasso (Lamento e trionfo), potem Debussyjev Prelude d'apres midi d'un faune in Ravelovo parodijo na sentimentalni dunajski valček a la Janez Strauss. Sodobno čutečemu je bila najbolj všeč krepka Mozartova skladba s svojo klasično plemenitostjo forme in vsebine, doživljati se je dal tudi lirični, programski Liszt, Debussy in Ravel sta pa danes, v času najradikalnejšega odpora zoper plitki impresionizem francoske smeri specialno neužitna. Te sorte glasbe danes nikakor ne rabimo, če hočemo res sodobno misliti. Dirigent, g. prof. Škerjanc, se

je topot naravnost odlično izkazal. 26. januarja je priredila »Sloga«, železničarsko glasbeno društvo, koncert pianistke Jadvice Požnelove, ki je igrala Bachovo orgelsko Tokato v d-molu v znani klavirski priredbi Busonija, dalje Beethovnovno sonato v cis-molu (Mesečina) in Schumannove simfonične Etude. — V marcu je ga. P. Lovšetova predvajala s svojim krasnim glasom in v smotrenem podajanju program, ki ni kazal posebne hrbtenice niti dobre umetnostne izbere: Smetana, Čajkovskij, Novak, Leroux, Kienzl, Gliere, Thomas, Hamilton, Blech, Curran. Rajši multum. Isti večer je nastopila tudi gdč. M. Lovšetova, z lepim, upolnim sopranom in koloraturnimi vajami. Dne 8. marca je bil v Unionu velik koncert pevskih zborov Hubadove župe. Nastopila so društva iz Hrastnika, Šiške, Most, Trbovelj, Domžal, Celja, cela vrsta ljubljanskih, vsega skupaj je pelo trinajst zborov. Povprečno podeželski zbori niti niso imeli zelo zastarelega, vsekakor pa resen program: Adamič, Binički, Brajša, Dobronič, Dolinar, Gotovac. Ipavec, Jenko, Jerab, Lajović, Mirk, Mokranjac, Pavčič, Puš, Štolcer, Schwab, Zablačan, Žirovnik. Povprečno večina naših pevskih zborov izven Ljubljane nima racionalne tehnične vokalne šole. Treba bi bilo dvigniti tudi glasbeno izobrazbo med njimi, prirejati za pevovodje tečaje itd.

Dne 12. marca je Glasbena Matica proslavila osemdesetletnico skladatelja P. H. Sattnerja z izvedbo kantate »Oljki«. Zbor je dala Matica, orkester opera, dirigiral je g. Polič, kot solisti so pa sodelovali: Majdičeva, Vedralova, Križaj. Danes je čas oratorijev. Sattner in Premrl si morata dobiti mnogih naslednikov, ki bodo oplodili to glasbeno panogo. Ali ne bi naša društva razpisala nagrade za — oratorij namesto za plitke simfonije in operne eksperimente? — Dne 15. marca je bila produkcija konservatoristov, kjer smo z zanimanjem sledili vzgojo dirigentskega naraščaja. — Dne 18. marca je pelo pevsko društvo Maribor Sattnerjevo »Vnebovzetje«. Zbor je še zelo mlad, a agilen. Treba mu je še vzgoje. — Dne 1. aprila je priredil samostojen koncert domači pianist prof. I. Noč, ki nas je z njim ugodno presenetil. Prejšnja leta smo mu očitali, da mu je briljantna tehnika in virtuoza pasaža ves cilj, topot je pa presenetil tako z izredno kvalitetnim pianističnim programom, kakor z zrelo interpre-

tacijo in resnostjo. Igral je Bachovo violinsko Čakono v Busonijevi priredbi za klavir, Bachov koncert za orgle v C-duru v lastni, zelo dobri priredbi za klavir, dalje Chopina, Tajčevića, Albeniza in Marxa. — Dne 13. aprila smo čuli skopljansko pevsko društvo »Mokranjac«, ki je pelo mnogo jugoslovanskega folklorja in polaga izredno važnost na zunanjo tehniko. Slovenski dve (Schwab, Adamič) sta bili slabo zapeti — zapadnjaška glasba s svojo pretežno harmoniko jim ne gre. Boljše je z polifonijo.

Opera je dala letos opereto Mascotte, pri kateri je bila pomena vredna Kreftova režija, Massenetovega Wertherja v Kreftovi režiji in inscenaciji, Luizo (Charpentier) in Rimskij-Korzakova Snegurčico. Opere so bile zelo skrbno opremljene in naštudirane. Igrana je bila tudi Mozartova *Così fan tutte* kot Mozartov večer, v aprilu smo videli plesni večer Grunt-Žukovski (članov belgrajskega opernega baleta).

S. Vurnik

ZAPISKI

Neodgovornost kritike

»Ljubljanski Zvon« je v svoji marčni in majski številki objavil dvojico kritik Marje Boršnikove o Mauriacovem romanu »Gobavca je poljubila« in o Timmermansovem »Župniku iz cvetočega vinograda«, ki sta izšla kot prvi dve knjigi nove »Leposlovne knjižnice« v založbi Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani. Avtorja, ki smo jih sedaj prvič dobili v slovenskem prevodu, sta oba odlična zastopnika novejših francoske in flamske literature ter uživata v svetu nesporen umetniški sloves. V naše prevodno slovstvo sta nedvomno prinesla neko novost in ga obogatila z resničnimi vrednotami. Zato me je kritika M. Boršnikove o obeh delih naravnost presenetila s svojim apriornim odklanjanjem, ki mu neka nerazumljiva polemična razpoloženost daje še svoj posebni neprijetni značaj in ostrino. Ta hotena polemičnost, ki se zlasti razvname ob »Župniku iz cvetočega vinograda« in zadobi včasih kar nelepe poteze, mi že sama po sebi dokazuje, da je izhodišče te kritike vse prej kot v stvarni volji, približati se delu, kakršno je v svoji celoti, polnosti in središčnosti, ter ga vsaj poizkušati adekvatno

razumeti. Prva kritikova dolžnost pa je, da svoj predmet umetnostno-adekvatno razume in mu skuša biti pravičen in pravilen interpret. Toda reči moram, da se M. B. te dolžnosti ne zaveda, ali pa ji manjka vsaka zmožnost, dojeti umetnino v njeni svojstvenosti in bistvenosti, v njenem iracionalnem, enovitem jedru, v katerem se tudi snovna in idejna vsebina pretopita v edinstven, enkratni lik. Tako postane razumljiva njena popolna amuzičnost zlasti ob »Župniku iz cvetočega vinograda«, čigar čudovite umetnostne jasnine in preprostosti niti estetsko začutila, niti idejno razumela. Zato ji ne preostane drugega, kot da polemizira z avtorjevimi »nazori«, ki nasilno iztrgani iz žive polnosti umetnine izgubijo svojo pravo resničnost, — da polemizira celó s posameznimi osebami v romanu ali povesti in jim vsiljuje boljše, svoje mnenje! Tako postane njena polemičnost, ki izvira iz nestvarnega odnosa do dela, včasih že kar smešna in otročja. Priznam, da ima kritik pravico in življenjsko dolžnost, da zavzame stališče tudi do idejne vsebine umetniškega dela, ki jo izžareva, toda ne na tak način, in nikoli ne na račun stvarnosti in pravičnosti do umetnostnega dela kot takega. M. B. je z neko drzno samovoljnostjo in namišljeno avtoritativnostjo Timmermansovega »Župnika« docela raztrgala, kot da je pisatelj neogljen začetnik, ki ga mora šele slovenski kritik naučiti osnovnih estetskih pojmov! Meni se upira ta vzvišenost in vseznalost naše kritike, ki je tem bolj domišljava, čim bolj je diletantska. Tudi kritika mora imeti svojo kvalifikacijo in odgovornost, zlasti pa odgovornost! Kar se pa tiče kritike prevodov samih, je po mojem mnenju njena naloga v tem, da oceni zlasti njih stilno in formalno plat in šele v drugi vrsti jezikovno. Tudi prevod se mora kot prelita umetniška tvorba presojeti v prvi vrsti z vidika stilne in formalne popolnosti, dočim se pri nas umetnostno-formalni in filološki-jezikovni vidik še vedno zamenjavata in istovetita. Nepravilno in nedopustno je torej, z golim, mehničnim naštevanjem nekaterih — dostikrat celó spornih — jezikovnih nedognanosti in pravopisnih nekorektnosti napravljati vtis, da je prevod v celoti, oz. stilno in formalno slab, ko je v resnici morda dober, ali celó prav dober.

Anton Vodnik